

politiek verval van de Volkenbond, het was wel 'zeer te betreuren dat de heer Churchill . . . zozeer de historische feiten uit het oog heeft verloren . . . Hij heeft ook zijn eigen zaak geen goede dienst bewezen.'¹ 'Deze oorlog', betoogde de anti-revolutionaire senator prof. Anema,

'is een particuliere oorlog voor nationale belangen die door Engeland aanvaard is alleen ter oorzaak van die nationale belangen en op het ogenblik dat men dit zelf gewenst achtte, en als men dus tot ons komt met de eis om mee te doen, dan kan op die eis alleen een vonnis van niet-ontvankelijkheid worden geveld.'

Was daar nu alles mee gezegd? Anema meende van niet. 'Heeft', vroeg hij, 'deze oorlog dan geen betekenis voor de cultuur en voor het recht en voor de onafhankelijkheid van de kleine staten? Men zou wel blind en dwaas moeten zijn tegelijk, wanneer men dergelijke dingen ging beweren.'

Er was, aldus Anema, eigenlijk alle reden voor een collectiviteit van staten om actief op te treden – maar die collectiviteit bestond niet. Ook Amerika, de grote buitenstaander, greep niet in –

'dan is het zeker niet de plicht van Nederland, dat op eigen houtje te gaan doen. Het enige gevolg zou zijn, dat het zichzelf alle ellende van de oorlog op de hals haalde en in Europa de toch al zo grote verwarring en de onrechtmatige verhoudingen nog meer zouden vermeerderen.'²

Minister van Kleffens, de sprekers beantwoordend, wees Churchills beroep op de neutralen met een enkel woord af – hij vermeldde Churchills naam niet eens. Zich bij Anema en anderen aansluitend, achtte hij het

'niet nodig . . . hier meer te doen dan het bestaan voor Nederland van een rechtsplicht of van een morele plicht tot deelneming aan de oorlog nog eens scherp te ontkennen. Wij hebben er voor gezorgd vrij te staan en van die vrijheid gebruik makend, houden wij . . . vol, dat . . . onze weloverwogen taak is: eigen erf in eigen hand; geen aansluiting bij anderen. Dat is een positieve houding en positieve politiek, en het voeren van die politiek is ons goed recht.'³

In één opzicht dekten deze betogen het denkbeeld niet dat Churchill geopperd had. Hij had er niet op aangedrongen dat òf Nederland òf België òf Denemarken òf Zuid-Slavië of het niet-genoemde Amerika zich geïsoleerd aan de zijde van Frankrijk en Engeland zou scharen – hij had gerept van 'united action'. Daar had hij persoonlijk ook alle recht toe: sinds '35 was hij steeds klemmender voor de collectieve veiligheid opgekomen.

¹ A.v., p. 162. ² A.v., p. 164-66. ³ A.v., p. 171.